

ANN. XX - FASC. VII

MENSE IULIO MCMXXXIII

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

Nuperrime prodiit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latīna colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addendae erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteris nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mileiae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

Fridianus - Francisculi prandium.

Singulæ pretio italic. libell. 2.

Supersunt quoque nonnulla exemplaria operis, cui titulus:

PARVUM ANTIBARBARUM

Ven. lib. 8.

(*Ils vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integram ALMAE ROMÆ collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXII, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 450 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 900, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMÆ** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XX

Romae, Mense Julio MCMXXXIII

Fasc. VII

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis an. MCMXXXIII est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; *ante solvendum rectoque tramite mittendum* ad Iosephum Fornari doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96*.

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA¹

De gerundio.

I. - Gerundium est substantivum verbale declinabile, et reapse non raro substantive ponitur, sicut infinitivus; v. g.:

Tempus *legendi* (= lectionis).

Scribendo (= scriptio) adesse (Cic.).

Promptus ad *irascendum* (= iram).

Breve tempus aetatis satis longum est ad bene *vivendum* (Cic., *De Senect.*, 19).

Nullum tempus illi unquam vacabat aut a *scribendo* (= scriptio) aut a *cogitando* (= cogitatione) (Cic.).

Prohibenda maxime est ira in *puniendo* (= punitione) (Cic., *De Off.*, 1, 25).

II. - Gerundia post se casus suorum verborum admittunt; v. g.;

Tempus *oblivisciendi iniuriam*, *ignoscendi inimicis*, *coercendi cupiditates*, *abstinendi maledictis*.

Gerundium in *di* iungitur interdum cum genitivo plurali, pro accusativo; v. g.;

Facultas *agrorum* (= agros) condonandi (Cic., *Phil.*, V, 3).

Ex maiore enim copia nobis quam illi,

suit exemplorum colligendi potestas (Cic., *De Invent.*, 2, 2).

Licentia diripiendi *pomorum* (Suet.).

florum videndi gratiā (Plin.).

Eorum assequendi causā (Cic., *De Fin.*, V, 7).

Cum genitivo gerundii iunctus reperitur etiam genitivus pluralis *sui*, pro accusativo *se*; et interdum *vestri*, pro *vos*; v. g.:

Doleo tantam Stoicos nostros Epicureis *irridendi sui* (= se) facultatem deditis. (Cic., *De div.*, 2, 17).

Quum multi principes civitatis Roma, non tam *sui* (= se) *conservandi*, quam suorum consiliorum reprimendorum causā, profugerunt (Cic. *Cat.*, I, 3).

Non vereor ne quis me hoc *vestri* (= *vos*) *adhortandi* causā magnifice loqui existimet (Tit. *Liv.*, XXI, 41).

Hoc invenitur etiam, sed rarius, cum tui genitivo singulari feminino; v. g.:

Quoniam *tui* videndi est copia (Plaut.)

Copia placandi sit modo parva *tui* (Ov., *Her.*, 20, 74).

Gerundia in *di* finita; interdum in *do*, *dum*, frequentius, passionem significant, nec post se casum admittunt; v. g.:

Athenas *erudiendi* causā (= ut eruditur) missus (Cic.).

¹ Cfr. fasc. sup.

Censendi causā (= ut censeretur) haec frequentia convenit (Cic., *Verr.* Act. I, 18).

Spes restituendi (= ut restituatur) (Corn. Nep., *Att.* 9).

Aqua utilis bibendo.

Ferrum rubens non est habile tundendo (Plin., 34, 63).

Caro ad vescendum apta.

Ad visendum patebant quotidie (Cic., *De Signis*, 3, 6).

Ante domandum (Verg.).

Pauca supra repetam, quo ad cognoscendum omnia illustria magis, magisque in aperto sint (Sall., *Iugurth.*, 5).

Ad censemendum (Paterc., 2, 15).

Memoria excolendo augetur (Quint.).¹

Genitivus, dativus, accusativus et ablative gerundii usurpantur post substantiva, adiectiva et verba quae hos sibi casus adseiscunt; ² v. g.:

¹ At illa iam Ciceronis tempore inter obsoleta referebantur. Etenim ad Paetum scribit: Nunc ades ad imperandum (= ut imperetur tibi), vel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur (Cic., *Fam.*, IX, 25).

² De gerundio plura legere poteris apud grammaticos. Hic tamen quaeradum notare iuvat, quibus haec nostra regula amplificetur.

a) Verbum esse interdum cum genitivo gerundii, vel potius cum adiectivo verbali verbi transitivi legitur, significans pertinere, tendere ad aliquam rem; v. g.: Regium imperium initio conservandae libertatis atque augendae reipublicae fuerat (SALL., *Cat.*, 6). - Ut ambitiones ex omnibus civitatibus tolleret, quae res evertendae reipublicae solent esse, ostendit sese in omnibus civitatibus censores esse facturum (Cic., *Verr.*, II, 53). - Quae temere agitassent, ea prodendi imperii Romani, tradendae Hannibali victoriae esse (Tir. Liv., XXVII, 9). - Lectis rerum summis, quum animadvertisset pleraque dissolvendarum religionum esse, dixit sese eos libros in ignem conjecturum esse (Tir. Liv., XL, 29).

NB. - Apud scriptores non eximiae latinitatis, hunc sensum retinet, etiamsi esse neque exprimatur neque ullo modo exprimi possit; v. g.: In Aegyptum proficiunt cognoscendae antiquitatis (TAC., *Annal.*, III, 27).

Cui genitivo sine «esse» dativus suffici potest; v. g.: Firmanda valetudinē (= ad firmandam valitudinem) in Campaniam concessit (TAC., *Annal.*, III, 31).

10) Post substantiva:

Sapientia ars vivendi putanda est (Cic., *De Fin.*, 1, 13).

20) Post adiectiva:

Dumnorix Aeduus, insuetus navigandi mare timebat (Caes., *B. G.*, V, 6).

Barbaris consilium non desuit; sed erant et virtute et numero pugnando pares nostri (Caes., *B. G.*, V, 34).

Ad pingendum apta manus est (Cic., *De natura deor.*, II, 60, 150).

30) Post verba:

Nulla res tantum ad dicendum proficit quantum scriptio (Cic., *Brut.*, 24).

Mores puerorum se inter ludendum simplicius detegunt (Quint., I, 3).

Hominis mens discendo alitur et cogitando (Cic., *De Off.*, I, 30).

Tu quid cogites de transeundo in Epulum, scire sane velim (Cic., *Att.*, IX, 1).

III. - Gerundia in *di*, *do*, *dum*, verborum quae accusativo casu gaudent, sere elegantius effreruntur per participia in *dus*, *da*, *dum*, quae gerundii casum retinent; genus autem et numerum nominis assumunt; v. g.:

Tempus legendae historiae (= legendi historiam).

Eiusdem sensus est dativus attributionis aut scopi qui apponitur nominibus munierum ac dignitatum, ad eorum destinationem indicandam; v. g.: Me Albani ducem bello gerendo creavere (Tir. Liv., I, 23). - Decemviro legibus scribendis creavimus (Tir. Liv., IV, 4). Ita: duumvir sacris faciundis; triumvir coloniis deducendis, agro dando, iuventuti conquirendae, senatu legendi: triumviri reipublicae constituendae; comitia regi creando, duumvir aedificiendo (Tir. Liv.), iuridicendo (Cic.), etc.

b) Adiectiva a quibus pendet dativus gerundii interdum eleganter reticent; v. g.: Solvendo (par) non erat (Cic., *Att.*, XIII, 10). - Pro se quisque inermes ea modo quae extinguendo igni (apta, utilia) forent portantes, in agmen ruebant (Tir. Liv., XXX, 6).

c) Post adiectiva quae vel dativum vel accusativum cum ad regunt, multo usitator est accusativus gerundii cum ad, quam dativus; v. g.: Omnis aetas apta est studendo; vel (saepius) ad studendum.

Pacis inter cives conciliandae esto cupidus (Cic., *Fam.*, X, 27).

Sunt nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus (Quint., I, 3).

Animum hominis sensibus ornavit natura ad res percipiendas idoneis (Cic., *De Fin.*, 5, 21).

Quis est qui nullis officiis praecepsit tradendis philosophum se audeat dicere? (Cic., *De Off.*, I, 2).

Oculos natura nobis, ut leoni setas, caudam, aures, ad motus animorum declarandos dedit (Cic.).

Commutatio gerundi in participium interdum reperitur cum gerundis verborum fruor, fungor, potior et utor, quae nunc ablativum regunt, at olim cum accusativo construebantur; v. g.:

Iustitiae fruendae causa videntur olim bene morati reges constituti (Cic., *De Off.*, II, 12).

Expetuntur autem divitiae quum ad usus vitae necessarios, tum ad perfruendas voluptates (Cic., *De Off.*, I, 8).

Oculos probe affectus ad suum munus fungendum (Cic., *Tusc.*, III, 7).

Hostes in spem potiundorum castorum venerant (Caes., *B. G.*, 6).

Omnia bona ei utenda ac possidenda tradiderat (Cic., *Verr.*, II, 18).

Genitivus gerundii, sequente accusativo, mutari potest, at non debet; v. g.:

Tempus eius interficiendi quaerere instituerunt (Corn. Nep., *Alc.*, 5).

Parsimonia est scientia vitandi sumptus supervacuos (Sen., *De Ben.*, 2, 34).¹

Dativus, sequente accusativo, semper mutatur; v. g.:

¹ Non dices: *Mei irridendae* aut *irridendi* (feminino genere), *nostrī irridendorum* aut *irridendi* (plurale numero) causā, hoc fecit. Sed: *me, nos irridendi* causā ... etc.

Quarumdam avium digiti non sunt accommodati complectendis transferendisque ovis (Plin., X, 50).

Terendo oneri par, aut impar.

Accusativus, sequente accusativo, mutatur; v. g.:

Musicen natura ipsa videtur ad tolerandos facilis labores velut muneri nobis dedisse (Quint., I, 10).

Ablativus gerundii cum praepositione, si sequatur accusativus, semper mutatur; sine praepositione, plerumque mutatur, non tamen necessario; v. g.:

Praelia de occupando ponte crebra erant (Tit. Liv., VII, 9).

Ab oppugnanda Neapoli Hannibalem absterruere conspecta moenia (Tit. Liv., XXIII, 1).

Orationem latinam profecto legendis nostris efficies pleniorē (Cic., *Off.*, I, 1).

Omne desiderium litteris mittendis accipiendisque leniam (Cic., *Fam.*, XV, 21).²

Gerundium in *dum*, accidente verbo *sum*, eleganter mutatur, si gerundio fuerit regimen directum; v. g.:

Pietati summa tribuenda laus (= summam tribuendum laudem) est (Cic.).

Pecuniae est fugienda cupiditas (= fugendum cupiditatem).²

Mutatio gerundii in adiectivum verbale non est facienda, si accusativus est pronomen vel adiectivum neutrius generis absolute positum, cuius genus, mutatione facta, fieret incertum; v. g.:

¹ Aliquando sensus adiectivum verbale reicit; requirit autem gerundium: v. g.: *Invidiae nomen dictum* est a nimis *intuendo fortunam* alterius (non autem *intuenda fortunā*) (Cic.). - *Defendendo pacem*. - Tunc attentio fertur praesertim in verbum et solum modo secundario in nomen.

² Cicero tamen scripsit: *Aliquam viam quam nobis ingrediendum est* (Cic., *De Senect.*, 2, 6).

Studium *illud efficiendi* (non autem *illius*).¹

Cupido *plura cognoscendi* (non autem *plurium*).

IV. – Haec verba: *do, loco, conduco, redimo, mando, curo, habeo, trado, attribuo, praebeo, relinquo, suscipio, depono, obiicio, propono, sumo, assumo* et similia, participiorum in *dus, da, dum* accusativis iunguntur absque praepositione, ad exprimendum finem ad quem res datur aut accipitur;² v. g.:

Mihi litteras *legendas* (= ad legendum) *dedit* (Cic., *Fam.*, X, 12).

Consules porticum Catuli *restituendam locaverant* (Cic., *Att.*, IV, 2).

Redemptor columnam Iovis *conduxerat faciendam* (Cic., *Div.*, 2, 21).

Polydorum *mandarat alendum regi* (Verg., *Aen.*, III, 49).

Caesar pontem in Arare *faciendum curavit* (Caes., *B. G.*, I, 13).

Natura mulieri domestica negotia *curanda t: adidit* (Col.).

Edem Castoris Iunius *habuit tuendam* (Cic., *Verr.*, I, 50).

Attribuit nos *trucidandos Cethego* (Cic., *Cat.*, IV, 6).

Haec porcis hodie *comedenda relinques* (Hor., *Ep.*, I, 7).

Laudem gloriamque Africani *tuendam conservandamque suscepit* (Cic., *Verr.*, VI, 6).

Qui se *committit homini tutandum improbo*, exitium invenit (Phaedr., I, 31).

Provincias *vexandas diripiendasque consulibus permisit* (Cic.).

Verba *suadeo, admoneo, censeo, puto*, etc., eadem admittunt participia; v. g.:

Onerandas tributo provincias suadentibus (Suet., *Tib.*, 32).

Legatos *mittendos* in Africam *censuerunt* (Tit., *Liv.*, XXX, 11).

Non abest aliquid discriminis, post haec verba, inter adiectivum verbale et gerundium. Nam gerundium melius quam adiectivum verbale indicat scopum, intentum; v. g.:

Quum alteri Syriam pacatissimasque gentes *ad diripiendum tradidisset* (Cic., *Pro Dom.*, 23).

Stultissimum credo *ad imitandum* non optima quaeque *proponere* (Plin. *Iun.*).

Aegyptum Nilus irrigat, mollitosque et oblimatos agros *ad serendum relinquit* (Cic.).

(*Ad proximum numerum*).
S. Leonardi in *Helvetia*.

I. Jss.

ARCHAEOLOGICAE NOTAE¹

De locis Deorum cultui mancipatis.

Quaedam esse debere in terris loca, quae a profano usu secreta uni religioni dicarentur, ethnica ipsa sibi persuasit antiquitas. Quare plures obsequii cultusque sedes suis illa diis ponere connisa est; quae dicendi nobis argumentum hodie suppeditabunt.

Ubi sacrorum officiorum perfunctionibus coli numina solebant, diversis ea quidem loca appellationibus dicta sunt *Templa, Aedes sacrae, Delubra, Fana, Sacella, Lararia, Luci*.

¹ In usum praesertim tironum.

¹ Cicero optime scripsit: Natura cupiditatem ingenit homini veri inveniendi (*Fin.*, 2, 14). – Iustitia cernitur in suo cuique tribuendo (*Fin.*, 5, 23); et alia huiusmodi. Nulla enim adest amphibolia.

² Participium tunc facile vertitur substantivo abstracto; v. g.: Demus nos philosophiae excolendos (= ad culturam nostri) (Cic., *Tusc.*, IV, 38).

Atque ut a *Tempulis* ordiamur, hoc vocabulum *a tuendo* factum, eam vel caeli, vel terrae partem primitus denotavit, quam ad auguria captanda augur lituo designasset definissetque; vocatam iam caelestem illam quidem regionem, quia tota aperte prospiceretur, terrestrem vero quod inde quaquaversum liber pateret adspectus.¹

Quoniam autem huiuscemodi regiones, *templa* dictae, per auguriorum religionem quodammodo sacratae ducebantur, hinc ortum est, ut quaecumque per urbem loca consecrata augurato fuissent, *templorum* item nomine appellarentur. Hac prorsus de causa tum rostris in foro positis, tum curiae habendo senatui ea vox quoque adiuncta fuit.

Postremo ad inaugurata sacrorum religionisque domicilia ita id nomenclature genus translatum est, ut eis maxime omnium proprium factum fuerit.

Aedes sacrae, ubi constitutae praeviis a guriis fuissent, nil plane a templis absimiles erant, at inaugurate si minus forent, in templorum numerum ordinemque adscribi non poterant. Idque est, quod ex Varrone declaravit Gellius (XIV, 7): Non omnes aedes sacras tempula esse, ac ne aedem quidem Vestae templum esse.

Delubra a deluendo dicta traditum est, eoque proprie hoc insignita nomine fuisse tempula, ante quae fons sive lacus ad deluendas sordes exstaret. Affert hanc opinionem Servius,² quem inquit: «Delubrum dictum propter lacum, in quo manus abluntur». Eodem redit, quod e nonnullorum sententia tradit Asconius,³ nimirum ea tempula fuisse delubra, in quibus *labra* essent ad ablendum. Quare apposite admonendum ad christianam rem Isidorus:⁴ «Delubra — inquit — veteres dicebant tempula

fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur ... Ipsa nunc sunt aedes cum sacris fontibus, in quibus fideles regenerati purificantur». Eas igitur opiniones, quibus existimat antiquitus quoque fuit, delubra inde vocata, vel quod ibi simulacra a *delibrato* ligno colerentur; vel ex eo quod illic deus esset positus, ut a *deo tuerit delubrum*, perinde atque a candela candelabrum; has, inquam, opiniones non tanti faciendas esse putamus.

Fanum ex principe notione dictus locus ad statuendum templum *effatus*, id est augurio consecratus. Indicat id luculentier per haec verba Livius:¹ «Fanum tantum, id est locus templo effatus, iam saceratus fuerat». Hinc *sistere fana*, testante Festo, fuit, futurorum in condenda urbe templorum loca constituere.

Ceterum pro indicandis templis saepissime usurpari hanc vocem, multo notius vulgatusque est, quam ut monitore indigeat. Ex qua communi significatione intelligitur, quare *Fanatici* dicti sunt quorumvis templorum sacerdotes.² Qui ipsi sacerorum antistites, quoniam divino afflati nomine credebantur, eam ob rem *fanatica arbor* apud Festum est fulmine afflata. Ex eo autem quod illi oracula edentes sese totos mire iactabant, *fanaticus* pro insano et furioso dictus.

Sacella fuere loca diis sacraa sine tecto, prout tradidit idem auctor; vocata propterea a Graecis *περίβολα*. Sed et pro quolibet aediculae genere id adhibitum esse nomen compertum est.

Luci silvae erant vel diis, vel mortuis dicatae; eoque saepe vel tempula, vel sepulcra circumstantes. Qui quoniam ob sacra ibi peragi solita frequenti lumine collucebant, eam ob rem fuere nomine donati

¹ Lib. X, 37.

² Hoc pacto in vetere lapide extra Romam, unde Dacerius adnotat. in Festum v. *Fanatica*, haec legebantur verba: Q. COELIO APOLLINARI FANATICO DE AEDE BELLONAE.

³ Ad IV *Aeneid.*, 56.

⁴ In *Divinat.*, 1.

⁴ XV, 4.

Huius generis, praeter non paucos alibi, Romae fuit qui memoratur a Livio¹ a Numa Camoenarum cultui attributus, et peculiari tum sacrificiorum religione, tum augurum ministerio consecratus.²

Lararium, quod et *Sacrarium* appellatum, fuit domestica aedicula, ubi custodes familiae Lares asservati singularibus observantiae officiis colebantur. De hoc genere Tullius:³ « Erat — inquit — apud Heium sacrarium magna cum dignitate in aedibus, a maioribus traditum, perantiquum, in qua signa pulcherrima quatuor ».

Memorabile in hanc rem est, quod de Alessandro Severo refert Lampridius (29): « Matutinis horis in Larario suo (in quo et divos principes, sed optimos electos, et animas sanctiores... Christum, Abraham et Orpheum... habebat, ac maiorum effigies) rem divinam faciebat ». De quo eodem paulo post (cap. 31) dicitur, Vergilii ac Ciceronis imagines in altero larario habuisse. Unde et illud discas, duplex sacrarium, maius minusque, habitum apud Principes.

Monendum hic vero est, infimae sortis hominibus pro larario fuisse Focum, ubi deos suos servabant.

Quibus positis, ad templorum situm, structuram, partes et ornamenta describenda procedemus; in alium vero numerum, ne longiores hodie evadamus.

S. A.

¹ Lib. I, 21.

² Pervetustus ac longe lateque diffusus Lucorum cultus fuit, ab Orientis regionibus in primis ortus. Frequens admodum eorum in Sacris Litteris fit mentio. Ita *Iudic.* VI, 25, praecepit his verbis Dominus Gedeoni: « Destrues aram Bael... et nemus, quod circa aram est, succides ». Quam ipsam impietatem amplexata aliquando Israëlitica gens, lucos subinde numeribus consecravit. Hinc illud *III Reg.*, 14, 23: « Aedificaverunt et ipsi sibi aras, et statuas, et lucos ». Similia alibi legas. Nulla vero fuit orbis pars, quo egressa ex illis potissimum oris superstitione non pervaserit, et ubi non altas egerit radices.

³ IV in *Verr.*, 2.

HORAE SUBSECIVAE

ASCENSUS IN ALPES¹

Sole sagittante hoc tandem sum culmen adeptus,
Blandini optatum in quo eminet hospitium.
Magna super subterque offert se et visio circum,
Hinc atque inde oculis dum vigor attinet,
Singulo in obtutu virides admiror amictus,
Et concreta gelu flumina perpetuo.
Exsultans: Adsum! vocito obvenientibus: Adsum!
Me ipsique ut socium comiter excipiunt.
En montana domus iuvenum molita saluti
Sub Stanislai caelitis auspiciis.
Ingredior prius aediculam persolvere grates
Hunc mihi quod montem sit superare datum.
Atrium subeo, aulas atque cubilia, nec non
Altilia in clathris rimator et horticulum
Miscens cum sociis sermones, edita narrant
Dum juga non claudio saepe subacta pede.
Viribus effetis mussant sed ventre querelae,
Nam stimulis urget me bene suada fames.
Hinc raptim struitur mihi mensa dapesque
Laudanda sapidas comparat ante coquus.
Ecce armus vituli flamma crepitante perustus,
Foverit ut vacuum fumida oryza sinum.
Praesta sunt olera et caseus mulcere palatum
Dulcia liba ori, mitia poma, nuces.
Interea aspergit vivax pulmenta lyaeum,
Ilio quod rorans mox rubet inde genis.
Tandem arabum liquor granis expressus amaris
Amphitronis edax rite coronat opus.
At fame sedata mihi somnus claudit ocellos,
Vis per membra statim diditur unde nova.
A somno requies: artus virtute calescunt
Ut montes iterum pes levis exsuperet.

¹ Ad S. Stanislai domum alpina in Valle Sæxa, supra Leucum in loco Blandini.

Hospiti Praeses grates Tibi reddo paranti
Hoc pene exhaustis civibus effugium.
Et vos montivagi iuvenes properate frequentes
Auras Blandini culminis ebibitum.
Sic impleturi pensa redibitis urbe;
Corpore enim sano mens quoque sana vi-
[get.

Salve o Blandinum! te invito marte relinquo :
Vix bona configerit sors redditurus adhuc!

Mediolani, IV Kal. Iulias MCMXXXIII.

CAESAR MAMBRETTI.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE LATINE VULGATAE

NOTAE.

DE PROPAGATIONE BREVIORUM UNDARUM.

Quae propagationem breviorum undarum respiciunt, intensius in dies a peritis studio subjiciuntur.

Non desunt theoreticae lucubrationes nec analiticae solutiones; attamen elementa quae actu interveniunt tam varia sunt et incerta, ut non nisi ex experientia duci in re debeamus.

Experientiam dicimus, et quidem pro singulis exquisitam problematis, nam quae pro determinata quadam communicatione inter duas stationes apta esse inventimus, non semper aliis undarum itineribus eodem modo aptare possumus.

Sunt tamen quaedam generales normae, quae constanter valere dicendae sunt, et ad haec fere reducuntur.

Agitur quidem de propagatione breviorum undarum; istae enim unae aptae sunt ad longiores vias percurrendas.

Novimus alias esse quae noctu securius procedunt, alias quae durante die. Iliae sunt quae inter triginta et sexaginta me-

trorum longitudinem includuntur, istae quae a tringinta usque ad quindecim circiter metrorum longitudinem minuantur.

Sed generatim via, quam undae ingredi debent, nec tota in luce est, nec tota in tenebris; agitur enim de locis valde dissipatis.

Aliquando vero nescimus etiam viam, quam undae sequuturae sunt. Quamvis enim certe admittendum sit traiectum propagationis iuxta circulum maximum, qui emittem et recipientem coniungit, circumduci, potest tamen fieri ut facilior via sit iuxta arcum longiore illius circuli potius quam iuxta breviorem.

Verius etiam dicendum est, undas ad metam advenire ex utraque via, quamvis non eadem vehementia.

Sunt etiam momenta temporis quae difficiliora se habent tum pro emissione, tum pro receptione; neminem enim latet occidente, vel oriente sole maiores haberi perturbationes.

In omnibus istis circumstantiis opportuniores videantur undae, quarum longitudine sit media inter longitudines, quae per noctem et quae per diem eligendae erant. Addo tamen, ex iis quae ipse expertus sum, in difficultibus illis casibus, rationem habendam esse potius de statione recipiente quam de emitente, ita ut longitudine eligitur quae pro diurnis vel pro nocturnis horis apta sit, ratione habita de statione recipiente, utrum in luce sit an in tenebris.

I. GIANFRANCESCHI.

NOTITIAE.

QUAEDAM DE NUNDINIS LIPSIENSIBUS.

Inter multa quae de electricis applicationibus videre fuit in nundinis Lipsiensibus quaedam innuenda ducimus:

Ampullae ad constanter dirigendos electricis rivulos, hydrargirii vaporibus utens, quae 500 amperas sub potentiali, 500 voltas ducere possunt.

Sunt autem et pro communioribus usibus, ut exempli gratia ad accumulatores ditandos, rectificatores, qui siccii dicuntur, ex oxidis metallicis, qui plura *chilowatta* dabunt sub potentiali 60 volt, vel 500 *watta* sub 1000 volt. potentiali.

Quod ad electricas lampades pertinet, exhibita est ampulla quinquaginta chilowattorum.

Multiplices vero diversimode accommodati erant apparatus ad mille domesticos usus milleque studia.

DE ELECTRICITATE IN LIQUIDIS SEGREGANTIBUS.

Ex experimentis recens instauratis asseri posse videtur debilem illam electricam vim accipendi proferendique calorem, quae etiam in liquidis segregantibus bene purgatis manere novimus, tribuendam esse minimis residuis aquae, quae nunquam perfecte separare fas est.

In electrolytibus aquae moleculas in duobus iones disiici necesse est; isti autem finita quadam velocitate in electrico campo aguntur.

Sed distributio potentialis inter electroda, nunquam uniformis existit, et densitas ionum generatim maior est prope electroda.

A. Gemant, ex *Hertz Instituto* Berolinensi, refert ingeniosa quaedam ad hos effectus detegendos.

Apponunt enim cylindrum ex charta bibula in vase ad electrolysim apto, et quidem prope electrodum.

Parietes chartaceae non prohibent fluxum electrici rivuli.

Postquam vero per aliquot momenta electricus rivulus fluxit, vas chartaceum extrahebatur et in aliud vas, oleo repletum, inducebatur.

Tunc per electrometrum ballisticum facile erat praesentiam electrici rivuli detegere, et quidem oppositi signi ac illa quae in electrodo fuerat.

Plures huiusmodi observationes et mensurae effectae sunt, et variantibus circumstantiis, praesertim ad inquirendam potentialium distributionem in electrolythis.

DE FAUNA ET DE FLORA IN DANCALIA ITALICA MERIDIONALI.

Xaverius Patrizi plura collegit et descripsit quae valde conferunt ad cognitionem tum faunae tum florae in Dancalia.

Quamvis enim iam antea a nonnullis italicis exploratoribus plura collecta fuerant ex hac regione, multa tamen, quae diligenter requirunt inquisitiones, illos effugerant.

Terra enim arida est, flora rara, ex natura basaltica et ex absentia praecipitationis; fauna vero minus rara sed magis abscondita, ita ut nonnisi ex diurna et diligenti exploratione uniuscuiusque « uadi » uniuscuiusque « ambae », et quidem in diversis anni temporibus, possibile fiat sufficientem exemplarium cumulum colligere, quod huiusmodi inhospitalis regionis adaequatam afferant cognitionem.

Sunt et singulares terrae configurationes, quae difficiliorem reddunt explorationem; nam liquefacta saxa a vulcano egesta, aggeres basaltici, profundioraque scoriarum cinerumque particulae innumerabiles tegunt fracturas et rimas, quae plures hospitant mammiferorum, rectilium et insectorum formas, generatim mimeticas, et proinde difficilius detegendas.

Diurna vero permancio Auctoris in illa regione perutilis facta est.

DE CALVARIIS FOXILIBUS.

Ex analysi comparativa a doctore S. Sergi instituta inter calvariam ad opidum Saccopastore (Romae) inventam et alias antea cognitas ex Gibraltar, La Ferriarie, La Chapelle, Rhodesia et Pechino, quaedam deduxit Auctor, quae nova omnino dicenda sunt.

Quae ex Rhodesia calvaria nota est, ab aliis Neandertalicis separatur; quum illa *frontopeta* certe dicenda est, et contra istae *occipitopetae*.

Calvaria e Saccopastore omnimodam similitudinem refert cum calvaria e Gibraltar.

Dispositio foraminis occipitalis in ambabus eadem est ac in hodiernis hominibus invenitur.

Neandertalici proinde habendi sunt eiusdem rationis ac homines aetatis nostrae, erecto capite procedentes, nec ullo modo sunt describendi, quem ad modum recentes quidam anthropologi fecerunt, quasi more pecudum terram versus incedentes.

Recte igitur restitutio a Klaabsch proposita dicenda est « une véritable carrière », ut Boule iam definiverat.

Relationes chronologicae stratarum, in quibus hae foxiles calvariae inventae sunt, nondum cum certitudine assignari possunt.

DE CYCLICA DISTRIBUTIONE AFFLUXUM METERICORUM.

In primo conventu interregionali Venetorum, F. Ramponi ex « Studio Hidraulico agrario Patavino » novas intulit observationes, ex viginti duobus stationibus pluviometricis italicis deductas, quae relationem illustrant inter pluviogrammata et diagrammata macularum solis iam prius a Wolfer propositam.

Ex comparatione clare appareat praecipitationes medias minimas cum maximis in maculis simul procedere, quamvis in illis levis animadvertisatur dispositio in constanti quadam retardatione.

Eodem modo, quamvis non eadem praecisione, valores maximi in praecipitationibus cum valoribus minimis in maculis solis eundem cyclum protendunt.

Duratio cyclica media computatur ad

annos undecim, quamvis variationes adsint inter novem et quatuordecim annos.

Nemo non videt quomodo huiusmodi relationes, si ulterius confirmatae fuerint, rerum agrariarum intersint.

COLLOQUIA LATINA

XIX.

Ludus chartarum seu foliorum.¹

VALERIUS, THEODORUS, LUDOVICUS, CAROLUS, MARIUS.

VALERIUS – Quam asperum tempus! Quam rigidum et saevum caelum!

THEODORUS – Quid nos monet hic caeli habitus?

VAL. – Non egredi domo.

THEOD. – Quid vero domi agere?

VAL. – Ad luculentum focum studere, meditari, cogitare de rebus, quae aliquid emolumenti afferant menti et probis moribus.

CAROLUS. – Id quidem agendum praecipue, nec aliquid esse debet homini carius. Sed ubi ab intensione illa delassatus fuerit animus, quo divertet hoc dumtaxat tempore?

VAL. – Alii quidem alia sunt animorum refectiones; ego vero lusu foliorum magnopere oblector, ac recreor.

THEOD. – Et haec temporis qualitas eo invitat, ut abdamus nos in cubiculum bene clausum et obreptum undique a vento et frigore, lucente camino, mensa posita cum chartis.

CAR. – Uh! minime chartas.

THEOD. – Lusorias dico.

CAR. – Istud placet.

¹ Ex colloquiis IOANNIS LUDOVICI VIVES. – Passim retractavit hodiernisque moribus aptavit I. F.

THEOD. - Tum pecuniae promatur non nihil, et calculi ad computandum.

VAL. - Nihil opus erit calculis, si minutuli adsint nummi.

THEOD. - Ego nullos habeo praeter crassiores.

VAL. - Commuta aliquot minuta pecunia. Heus puer, cura nobis ex his numerosos simplos, duplos, quadrantes; non maiores.

CAR. - Recipiamus interim nos in cubiculum tuum, Theodore, et accersamus ex sodalibus aliquot maxime animo refocillando idoneos.

THEOD. - Tuum conclave est ad id commodius; nam in meo cubiculo subinde a famulae meae petulantia saepius interpellaremur.

CAR. - In coenatione potius mea, si vobis placet.

THEOD. - Esto ita. Eamus. Puer, siste hic nobis Franciscum, Ludovicum, Robertum, Marium et Bernardum.

VAL. - Mane. Minime Bernardum, hominem iracundum, rixosum, clamosum, et qui minimis de rebus excitat tragoe-dias.

CAR. - Optime profecto mones; nam si homo talis recreationi se nostrae admisceret, non esset id ludere, sed serio rixari. Accerse igitur pro illo Rodericum.

VAL. - Neque hunc, nisi velis, quaecumque hic fuerimus nugati, ante solis occasum notum esse toti civitati.

CAR. - Tam bonus est praeco?

VAL. - Etiam rerum, quas scire nihil attinet; nam res bonas secretius reticet, quam Mysteria Eleusina.

THEOD. - Veniant ergo Ludovicus et Marius soli.

CAR. - Hi sunt belli sodales.

THEOD. - Et mone illos ut afferant secum numerosos; quidquid est autem severitatis et serii, domi commendent Philopono tecum; veniant facetiis, lepore et gratiis comitati.

LUDOVICUS. - Salvi sitis, sodales festivissimi.

VAL. - Quid sibi vult contractio isthaec frontis? Exportrigite istos vulticulos. An non estis iussi cogitationes omnes litterarum apud musaeum deponere?

LUD. - Cogitationes nostrae litterariae sunt adeo illiteratae, ut eas Musae, quae sunt in musaeo, respuant.

MARIUS. - Salvete.

VAL. - Salus est dubia, quando ad acies et pugnas vocamini, et quidem quibus et reges sunt interfuturi.

THEOD. - Estote bono animo; crumenae impetuntur, non iugula.

LUD. - Crumena plerisque est pro iugulo, et pecunia pro sanguine et spiritu.

MAR. - Nolo ego auctor esse in hac fabula; sed spectator.

THEOD. - Quia sic?

MAR. - Quia sum infortunatissimus; semper a ludo discedo victus et spoliatus.

THEOD. - Scis quid dicunt proverbio aletores? Ibi quaerendam esse togam ubi amiseris.

MAR. - Verum; sed periculum est, ne dum togam amissam quaero, perdam et tunicam et interulam.

THEOD. - Accidit quidem hoc non raro; sed qui non periclitatur, non ditescit.

MAR. - Ea est metallicidarum sententia.

VAL. - Cuiusvis sit, non possumus nos, nisi quatuor ludere; sumus quinque: sortiemur quis erit aliorum spectator.

MAR. - Ego, inquam, sine sortitione.

VAL. - Nihil tale: nulli est facienda iniuria; non cuiusquam voluntas id decernet, sed sors: cui primus Rex obtigerit, sedebit otiosus spectator, et si quid incidet controversiae, iudex.

LUD. - Ecce vobis fasciculos duos foliorum integros: alter est Italicus, Gallicus alter.

VAL. - Italicus hic non videtur iustus.

LUD. - Quid ita?

VAL. - Quoniam desunt ogdoas, enneas, decades.

LUD. - Non solent Itali habere ut Galli. Chartae enim Italicae in quattuor sunt quidem genera, seu familias, quemadmodum et Gallica, divisae; sed dum istae corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, seu palas seu ascicula habent, illa aureos numeros, carchesia, baculos, enses. Est praeterea in Gallica familia Rex, Regina, Pedes; in Italica Rex, Eques, Pedes; in Italicis denique chartulis sunt monas, dyas, trias, quaternioni, pentas, senio, heptas; in Gallis etiam quae deesse tu animadvertisisti

CAR. - Quo lusu ludemus?

VAL. - *Triumpho*, si placet, et distributor retinebit sibi indicem chartam si sit monas, aut imago humana.

MAR. - Sciamus iam quis erit ludo exclusus.

THEOD. - Probe mones: cedo folia: hoc est tuum, hoc istius, hoc Ludovici: tu es Iudex.

VAL. - Malim te mihi Iudicem, quam collusorem.

LUD. - Bona venia, cur istud, quae so?

VAL. - Quia es in ludendo admodum vafer et cavillator: tum aiunt te artem teneare componendi folia, ut tibi expediatur.

LUD. - Non habet fraudem mea lusio, sed imperitiae tuae industria mea videtur impostura; quod vulgo ignaris contingit. Ceterum etiam tibine placet Carolus, qui simul ac lucratus fuerit pauxillum pecuniae, deserit collusores?

THEOD. - Eludere est hoc quidem, potius quam ludere.

VAL. - Levius hoc malum; nam si vincatur, affixus erit ludo, clavo plusquam trabali.

THEOD. - Sed lusuri sumus bini, duo contra duos: quomodo erimus comparati?

VAL. - Ego iudi huius insciens adhaereo tibi, Carole, quem audio esse excellentissimum.

THEOD. - Adde etiam callidissimum.

CAR. - Non est hic opus electionibus: sorti sunt committenda omnia: quibus obvenient plura puncta, adversus eos pugnabunt, quibus pauciora.

VAL. - Esto ita; assigna folia.

MAR. - Ut optaveram. Ego et Carolus ab eadem stamus parte: contrarias tuebuntur partes Valerius et Theodorus.

VAL. - Sedeamus, uti solemus, decusate. Da mihi illam sellam reclinatoriam, ut quietius perdam.

THEOD. - Appone scabella: assideamus iam; sortire cuius sint primae partes.

VAL. - Meae sunt. Distribue tu, Carole.

CAR. - Quomodo? A sinistra in dextram an a dextera in sinistram?

VAL. - Hoc modo.

CAR. - Quot folia dabo singulis?

VAL. - Novena; sed quaenam erit sponsio?

MAR. - Terni in singulas manus denarii cum geminatione sponsonis.

CAR. - Sensim, amice mihi; nimium properas. Non esset is lusus, sed furor, ubi tantum pecuniae veniret in periculum. Quomodo potes oblectari in anxietate illa, ne tot nummi tibi pereant? Denarii singuli sufficient, et auctus sponsonis erit dimidii.

VAL. - Recte consulis; ita nec nihil ludemus, quod est insipidum; nec quod doleat, quod est acerbum.

CAR. - Habetis singuli novena folia? Ensium est familia dominatrix; et hie eques est meus. Augeo sponsonem.

VAL. - Ludum habeo dissipatum et male cohaerentem: cedo tibi.

THEOD. - Et ego item. Distribue tu, Mari.

VAL. - Quid agis? Non vertis chartam indicem?

MAR. - Volo prius meas computare, ne plures aut pauciores acceperim.

VAL. - Unam habes plus iusto.

MAR. - Deponam.

VAL. - Non est ea lex lusus, sed ut vicem tuam amittas distribuendi, et transeat ad sequentem. Cede folia.

MAR. - Non faciam, quandoquidem nondum protuli indicem.

VAL. - Hercle! facies.

MAR. - Quid tu dicis, Iudex?

LUD. - Profecto ignoro quid sit in eo facto statuendum.

MAR. - Qualem Iudicem nobis praefecimus sine iudicio, ducem sine oculis!

VAL. - Quid ergo fiat?

MAR. - Quid tandem, nisi ut mittamus Romam qui hac de re afferat nobis aliquod Senatus consultum?

CAR. - Misce omnia, et rursum impertire.

THEOD. - O qualem ludum mitto de manibus! Non obveniet mihi hodie similis.

CAR. - Misce probe isthaec folia, et praebeto singulis attentius.

VAL. - Rursum augeo sponsonem.

THEOD. - Num non praedixi non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? Semper sum infortunatissimus: cur ego ludum vel aspicio oculus?

CAR. - Hoc vero non est ludere, sed se afflictare: hoc est refici et recreari animum, ita concitari? Ludum oportet esse ludum, non molestiam.

MAR. - Sustine paullisper; ne abiicias folia.

VAL. - Responde an recipias.

MAR. - Ego recipio, et rursum augeo.

VAL. - Quid tu speras me ferocibus tuis verbis protelare? Non concedo.

MAR. - Effare tandem semel et expedite: admittisne?

VAL. - Etiam, et quidem libentissime; et animus instigat me tali ludo maiore pretio certare; sed istud inter amicos sufficit.

THEOD. - Quid vero me non computatis inter vivos? Adeo nulla est mei intentio?

CAR. - Quid igitur tu ad haec, homo vilis?

THEOD. - Ego vero augeo mea ex parte depositum.

MAR. - Quid tu dicis, Carole?

CAR. - Nunc me consulis, posteaquam

tua opera depositum crevit in immensum: ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo sustinere.

VAL. - Agedum! Responde affirmative.

CAR. - Non habeo quod sic respondeam, sed valde ambigue, et dubitanter, et cunctabunde, et timide, et diffidenter. Est ne sic satis expresse dictum?

MAR. - Deum immortalem, quanta copia! Non tam densa cadit grando. Sed, quaeso te, periclitemur paullisper.

CAR. - Experiamur, quando ita tibi placet; a me vero non sperabis magnam opem.

MAR. - Feres tamen quas poteris suppetias.

CAR. - Nihil necesse id habes admonere.

MAR. - Plane victi sumus.

THEOD. - Vicimus denarios quatuor; misce.

VAL. - Addo quinque asses.

CAR. - Nescio an cedam; nam scio me certe victimum iri.

THEOD. - Rursum alteros quinque.

CAR. - Quid tu ad hanc provocationem dicis?

MAR. - Quid dicam? Fugio.

CAR. - Tu perdidisti proximum ludum; sine me hunc arbitratu meo perdere. Sentio me esse inferiorem, sed sustinendum est quamdiu aliquid videro superesse viarium.

VAL. - Quid ergo dicas? Recusas?

CAR. - Non, immo addico.

THEOD. - Tu, Valeri, non nosti Carolum hunc? Superiorem habet ludum tuo, sed ita solet callidos provocatores illectare in suum rete. Vide ne quo progrediaris temere, ubi tenearis irreitus.

VAL. - Divum fidem! Quomodo potuisti divinare solum mihi postremum restare huius familiae?

CAR. - Novi omnia folia.

VAL. - Omnino est isthoc incredibile.

CAR. - Ita plane: novi a facie.

VAL. - Forsitan etiam a tergo?

CAR. - Nimium suspiciosus es.

VAL. - Tu me facis: eat hoc cum tua bona venia.

THEOD. - Dispiciamus, num quae sint chartae aversae maculatae, unde possint noscitari.

VAL. - Faciamus. quaeso vos; angit me hic ludus tam infeliciter cedendo.

CAR. - Ubi voles, qui nescis ludum scienter ad victoriam accommodare, qui iacis folia absque arte, ut sors tulerit, ratus nihil interesse quid prius, quid posterius mittas, quis, quo loco sit iacturus.

THEOD. - Omnium rerum est satietas, etiam voluptatum; et ego defessus sum in sedendo: assurgamus aliquantis per.

LUD. - Cape testudinem hanc, et aliquid nobis cantilla.

THEOD. - Quid tandem?

LUD. - De ludo quid piam.

THEOD. - Carmen Vergili?

LUD. - Isthuc ipsum; aut, si mavis, Ioannis Ludovici Vives nostri, quod ille nuper nobis cecinit.

VAL. - Anserina voce.

LUD. - Cane tu olorina.

THEOD. - Deus meliora; nam olor non canit, nisi fato iam urgente. Arrectis igitur auribus adstetis:

Ludunt et pueri, ludunt iuvenesque senesque. Ingenium, gravitas, cani, prudentia, ludus; Denique mortalis, sola virtute remota, Quid nisinugatrix et vana est fabula vita?

CETERI. - Pulchre! Bene! Recte!

AD SANITATEM TUENDAM

Aphorismi sive praecepta medendi generalia ex pluribus casibus particularibus abstracta, ex variis auctoribus collecta.¹

§ 529. - GALENUS ait inaequalitatem et intermissionem in arteriarum obstructione et asthmate minus esse terrificam; quod de asthmate dixit, idem potest audiri de infarctu pulmonum et copia pituitae, licet homo ita repletus, quod forte latum habeat thoracem, non sit asthmaticus.

§ 530. - HIPPOCRATES (*De vet. medicina*) scribit non a calore simplici, aut a frigore, sed ab amaro, acido, acri, aestimandos morbos esse, ut in vacuando potius, quam in alterando laboremus.

§ 531. - Decoctione visci quercini in morbis epilepticis, aut quasi epilepticis, tempore BALLONII valde celebrata fuit.

§ 532. - Constitutio aquilonis impense frigida saevierat. Morbi multi, praesertim febres, cum magna perfrigeratione; calescendi frigescendique erat vicissitudo et crudor quidam (ARISTOTELES, *Problemat.*, IX et X). Ille autem crudor, maxime ob frigidam, siccum aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatae sunt, peripneumoniae, pulmonumque variae affectiones. Atque inter cetera tusses et raucedines, praesertim quum desaeviente hyeme, quae in summo squallore et rigore frigoris coagulata fuerant, fundi liquarique cooperunt. Ophtalmiae multis *ρώδεες*, multis *ξηφαί*. Item deglutiendi difficultas oris squallore quadam, iuncta cum virium infirmitate. Solemnis remediorum usus nihil valebat. Sine tussi, sine excretione, oris siccitas. Languent admodum aegri per 20 et 30 dies. Dolor occultus et latens colli, musculorumque

¹ Cfr. fasc. sup.

omnium, qui ad humores usque protrahuntur. Color faucium non alienus a naturali. Sitis nulla, oculorum quaedam cavitas, fuliginosus spiritus arcens atque aestuans, ac si in hec tam laberentur. Cl. MAGNUS morbum hunc vocavit anginam συντηχήν, colliquativam anginam, et catarrhosam colliquationem; nam partes omnes ad guttum, collum et fauces attinentes liquefieri quodammodo videntur: et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficialium dolorem excitat. Omnium morborum hic difficilimus et ad cognoscendum et ad curandum BALLONIO visus est. Conferent humectantia ex passo fici, glycyrrhiza, althea, oxymelle.

§ 533. – BALLONIUS (*Consil. LXI*) describit foemimam, paroxysmos aut hystericos aut epilepticos pati solitam, de qua dicit: continenter aqua ab ore defluit; et in ultimis paroxysmis tota facies rubore suffunditur, manentque veluti exanthematum quaedam vestigia quarto a paroxysmo die. Hic notat STOLL: «Hanc salivationem et continuam sputationem ipse vidi in foemina affectiones hystericas pati solita. Exanthemata autem rubra circa nasum, labia et in mento tempore paroxysmi hysterici oriri sunt solita, et quaedam pustulae rubrae, quae post paroxysmum aliquandiu visibles apparent. Huc pertinet genarum, oculorum, et praecipue nasi totius tumor dolorque tempore paroxysmi oriri solitus; post paroxysmum autem disperat».

§ 534. – In morbo epileptico aut quasi epileptico, quum dubitatum esset an a cerebro, vel a partibus cerebro subiectis proveniat, BALLONIUS ita aiebat: «Quum aegrota sit sagax, expedito et solerti animo, ingeniosa, non videtur malum a cerebro esse. Nam quum quis epilepticus est, maxima ex parte hebes est, obtusus, obliviosus, socors, ignavus, oculis concavis, somniculosus, gravi capite, vertiginosus, et nullis signis praeeuntibus statim concedit. At qui ob partes, capiti subiectas,

est epilepticus, non statim concedit, sed pleraque patitur, tamquam futuram accessionem praesagientia.

§ 535. – Vertigo, nausea, vomitus, cardagiatus aequivoca signa sunt, quum fere aequa affectionem cerebri et ventriculi consequantur.

§ 536. – GALENUS et HIPPOCRATES aiunt, in imminentibus morbis per distantiora revulsionem esse faciendam: in praesentibus vero per locum proximum. Unde observat STOLL: Ergo sectio venae penes locum affectum nil novi est.

§ 537. – HIPPOCRATES (*De diaeta*, lib. 1) ait: Morbi paullatim fiunt, et crescunt, et paullatim collecti affatim et acervatim apparent.

§ 538. – Quum eodem die modo calor, modo frigus adpareat, id autumnales morbos parit.

§ 539. – Theriaca initio febrium quartanarum data, duplices triplicesque quartanas facit.

§ 540. – GALENUS (Lib. *de typis* c. 4) ait: Quartanam typum sequuntur inappetentiae, salivationes, aliquando ex causis contrariis appetentiae intensae, tussiculaque ipsis adest, quando corporis habitus corruptitur. Hic STOLL: «In quartanarum paroxysmo vidi etiam ego famem intensam».

§ 541. – Corpora macilenta, attenuata, squallentia, arida, quaeque adstricta alvo laborant, validioribus medicamentis tentanda non sunt. Eiusmodi ventris siccos et arentes HIPPOCRATES vocat *ambustos exustosque*. Non calefacientia, at lenientia eccoptica prosunt; nocent scammoniata. Ea corpora *praehumectare* oportet, ex consilio HIPPOCRATIS (in *Aphor. de usu helleotismi*). Quidam ex coaetaneis BALLONIUS illa corpora purgabat, ut per tres dies continuos, et bolis cassiae tamquam alimento sumptis, et iusculis vitulinis *praehumectaret* et *praepararet*.

I. FAM.

ANNALES

Ad pacem inter nationes foven-dam.

Die VII superioris mensis Iunii, Romae, pactio constituta est, quam inter Italiam, Galliam, Angliam et Germaniam Italici gubernii supremus Moderator, Mussolinius, suaserat, quo eaedem nationes melius simul consentirent pacificamque operam sociarent de civilibus quæstionibus, quae universorum res propius attingerent.

Cuius quidem pactionis origo et vires, praesertim ne fines suos excederet tum circa Nationum Societatis constitutionem et spiritum, tum circa solutionem generalium totius Europæ quæstionum, itemque circa recognitionem foederum post bellum initiorum in casu positam; præterea et pacis per decem saltem annos cautiones ex pactione ipsa orituræ; pignus denique beneficæ evolutionis de Italo-Gallicis rationibus; haec omnia declarata atque explanata sunt in oratione, quam ipse Mussolinius eadem pactionis die apud Senatum habuit.

Pacis hanc victoriam, maximi quidem ponderis, quum maiores triumphos in futurum comparaturam esse credendum sit, eius auctori gubernia Europæ omnia et Septentrionalis Americae Foederatorum Civitatum iure meritoque gratulata sunt; sitque id quidem cunctis gentibus bonum, felix faustumque.

* *

Oeconomicus coetus Londini congregatus.

Eundem exitum heu! sortitus esse haud videtur omnium legatorum conventus de oeconomica et nummaria re. Londini congregatus, ob quem centralis, qui dicitur, coetus ad quæstiones de minuendis ubique armis dirimendas Genevae con-

stitutus, in diem IIII mensis Iulii sessionem suam protulit. Rogatum enim ibi est, ut iterum singulae civitates ad firmam monetæ aestimationem ex aurei pari pretio reverterentur; negavit id firmiter Rooseveltius, Septentrionalis Americae Praeses, effectuinde ut difficillimum, ni impossibile dicamus, fieret gravissimarum quæstionum examen, quod stabilem monetam tamquam necessarium ponebat fundamentum. Ex ceteris civitatibus, dimidiis numerus, — in quo Italia et Gallia sunt — *custodiam*, ut ita dicamus, *auream* constituerunt, eaque — in conventu nummariorum emissionis mensarum Lutetiae Parisiorum habito — simul perpenderunt rationes magis idoneas ad *basim auream* defendendam.

Non tamen arduum est conicere, et huiusmodi conatus ad oeconomica totius orbis discrimina laxanda, incassum evasuros.

* *

Ex Germania.

Hitlerus in Germania ad constituendum, prout vulgo nuncupatur, «statum totalitarium» nulla adversariorum ratione habita, audacter procedit. Ita direptae sunt cum aliis ipsae Teutonum-nationalium et Catholicorum partes (vetus illud et rebus egregie gestis præclarum «Centrum»); dum interim cum Apostolica Sede conventio peragitur.

POPULCOLA.

VARIA

Templum Pantheon Romæ.¹

Habet quippe concameratam illam et mira laqueatam arte testudinem; habet veleti hemisphaerion, hoc est caeli formam

¹ Ex orationibus TAR. GALLUH., vol. II, 11.

longe pulcherrimam, quo magis ad Deum colendum animos excitet eorum, qui divini domicilii simulacrum illud oculis intuentur. Habet in summo hemisphaerio medium lumen; habet infra lithostratum variis distinctum marmoribus. Habet e pavimento surgentes circumquaque columnas striatas et epistiliis exornatas Corinthiis; habet in intercolumniis ipsis sacella, ubi per ambitum erant olim statuae collocatae. Habet pronaum sive porticum illam immanibus suffultam columnis, iisque eteribus, quibus Syracusana spectantur ab Agrippa imposita capita. Habet antes et parastatas; aereas trabes, olim etiam inauratas. Cernuntur ex aere Corinthio valvae; cernitur ostium illud amplissimum, ornatumque, ubi sunt antepagmenta e marmore firmissima, cymatia, coronae, supercilia, margines, astragali, cetera denique eo artificio perfecta, ut in eius molitione materiam ars, artem et materiam vicesse videatur ingenium.

Olitor et Canis

Delapsum in puteum Canem Olitor servare et retrahere cupiens, demisit et eodem se ipse. Canis veritus ne descendisset sibi nocendi gratia, et ut suffocaret dentibus illum petere et morsu lacerare. Tum saucius Olitor cum dolore: «Iure mihi — inquit — hoc accidisse facto: cur enim auctorem ipsum sui interitus ego servare volui?»

Haec narratur fabula contra stultitiam et iniustitiam. Narratur et talis fabula agitasse quemdam asellum iuxta praecipitum quoddam, et asellum semitam angustum atque lubricam, quum ille qui agebat conaretur retrahere, voluisse ingredi. Tum iratum hunc tandem, detrusisse asnum in rupes, quum diceret, ut Horatius scripsit:

Quis enim invitum servare labore?

Iocosa.

— O quam pulcrum pomum! Unde ad te?

Tuccius — Emi ab olitrice hic proxima:

— Quanam pecuniae summa habuisti?

Tuccius — Libella una.

— Bombax!

— Ita quidem: dedi ei libellam, eaque mihi tradidit pomum, additis immo duodeviginti nummis.

— Amice, commoda mihi libellas mil'e.

— Quum e Gallia rediero, faciam libenter.

— Ah! in Galliam es profecturus?

— Minime quidem!

Aenigmata.

I.

Accipe dimidiad malii partem (neque reffret)

Mite sit an crudum), lector; partique priore lunge novam partem, bis sumptam dimidiato. Ex tergo (cauda detracta) oviumque boumve. Adde semel quod bis rapidus devolvit Ara-

[xes:

Femina tum surget, pedibus subnixa quaternis, Quam consanguinitas, tibi, lector, copulat

[arcta.

Arctior et tum nexus erit, si femina binos. A tergo resecetque pedes, servetque priores.

II.

A tibi praesidium est, animus si clade labore; O petit; O possit naufragus arripere!

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Collis Callis*; 2) *Anguis-Sanguis*.

* * *

DE ROBERTI SCOTTI

| 19

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

Naturae igitur tractus impetu pergit currere, et post aliquot puncta horae in stabili solo deponit pedes, sudore per omnes artus usque manante.

Postridie eius diei postrema ex tribus dynamicis traheis dum ad terram trahitur perfracta glacie resorpta undis est, eaque tota pars glacie tam facta erat dubia, ut navis ad superiore locum appellenda videretur. Inde V Idus plana et expedita ad hibernaculum patebat via. Totum diem ultro citroque commeabant trahae: equulis iungebantur onera duodecimum centenariorum, quini canes vehebant quina vel sena centenaria, viri vel terna. Itaque eodie ad littus apportatum est casae fumariolum et immissoria aëris¹ et multa casae supellex et carbidi² instrumenta biologica et physica, medicamenta et pabulum bestiarum et decem amphorae carbonum. Eduardus Evans statis intervallis inspiciebat viam, et sicubi fissa glacies erat, nive et tabulis iubebat expleri. Bowers, quae allata erant, examinabat, et quo essent afferenda ordine, statuebat. Hic unus ex optimis canibus post brevem tussim periit, nec quisquam dicere potuit quae interitus fuisset causa.

Postero die, qui fuit a. d. IV Idus Scottus in commentariis scribit: «Hodie recte dixerim in terram egressos nos esse. Numquam, opinor, tantum opus tam cito

¹ Intelleges sic me reddidisse quae *ventilatores* Gallice dicuntur. An mavis novato nomine «ventilatoria» dici, aut mutata vel aucta significatio «ventilabrum»? Utrumque enim ex ventilando, noto antiquis verbo, ducuntur.

² *Carbidum* rectius mihi ab aliquo nominari cupio. Carbida dicuntur composita chimica ex aliquo metallo et carbonio. Carbidum Scotti carbonicum calcium fuit.

tamque bene perfectum est». Deinde structuram describit hibernaculi. Cuius latera duplice vestiebantur tabula interiecta alga. Tecti pars interior tabulata erat. Exterior pars item contabulabatur, tabulis imponebatur duplicatum ruberoidum³ alga, altera contabulatio, ruberoidum triplex. Etiam solum tabernae coaxatum erat. Axibus insternebatur primum alga, tum lana coacta, tum altera coaxatio, quae tegebatur linoleo. Circum tabernaculum ita coacerata erat arena, ut neque ventus penetrare, neque calor effugere posset.

Ex parte ad occidentem et ad antarcticum conversa insuper exstructi erant compressi globi feni. Versus arctum interparitem casae et feni murum equile erat. Idibus Ianuariis in vacuefactam navem saburram comportare cooperunt. In loco supra tabernam, edito in metra decem vel summum quindecim, rudera saxorum immituntur saccis. Impositi firmissimis traheis impelluntur. Suopte ponente in campestrem delapsi glaciem transponuntur in equorum traheas, quibus trahantur ad navem.

Die Dominica, a. d. XVII kal. Febr., primum in littore rem divinam fecerunt, qua omnium animi mirifice sunt affecti. Post tertio die, in hibernaculum transmigratum est. Dum adhuc tabernae adlaboratur commoditatibus, Scottus deliberat, qua ratione quam primum in Rossi glaciem perferretur penus itineris. Erat ad eam glaciem ex hibernaculo progredienti via versus arctidem in sinu maris meridiani, qui

³ «Ruberoidum» est tegumentum factum ex coactis lanis imbutum massa poris carenti — quae massa compositio ruberoidica nominatur — illitum utrumque, nisi fallor, vernice.

sinus in superiore et inferiore dividitur, porrecta in mare lingua cuiusdam glaciatae molis; qua lingua transita perveniebat ad locum hibernaculi Discovery et ad Armitage promontorium, ad quod promontorium Rossi glacies descendit. Ad eam, quam dixi linguam, Scottus, ire cogitabat navi, quum mannuli pedestres in crusta maris ducerentur. Itaque parantur omnia et imponuntur in navem, quae VII kal. soluta, feliciter peracto cursu, appulsa est ad glaciatae illius molis angulum ita, ut puppis navis aequaret glaciem linguae. Scottus egredens exspectat adventantes equos, qui facile molem transgressi, alligantur prope navim.

Sed Campbell interim in inferiore sinu conspicatus erat fissum glaciei bestiis impervium. Itaque alio loco eoque superiore quaeritur, qua tuto incederent. Inventa via, equi nullo negotio incedunt, dum, qui eorum tertius incedebat, vetere fossa tum expleta nive, sorbetur, ut caput tantum et priores pedes ex tate extarent. Aegre funibus extractus toto corpore tremuit. Tamen postremo ad unum omnes descendenter incolumes, refectique pabulo imposito onere procedere coeperunt. Traducti deinde canes magna cum virorum aegritudine. Nam levi iuncti ponderi sic ferebantur, per omnia impedimenta viae, ut nemo iam retinere posset. Ab illa glacie quum processissent chilometra decem et a promontorio abessent chilometris quattuor, primum huius itineris cibarii, hoc est preferendis et in via poli collocandis cibariis, statutum tentorium est. Fuerant ei rei perficienda: lecti viri duodecim, mannuli octo, canes viginti sex. Victum et ignis alimenta Scottus assumpserat in hebdomadas quattuordecim, compressi feni placentarum canum, farris avenaceae pondus erat amphorarum septem et dimidiae. Accedebant trahae cum ornatu bestiarum, et vas aquae, tentorium cum perticis, et funis, et oleum, et foculus alendus spiritu, et sacci dormitorii, et calcei nivales, et instrumenta non pauca,

et subsidiaria singulorum vestis, et quae sibi quisque ad usum necessaria esse putaverat: omnino satis ponderosa et equis et canibus sarcina.

A. d. VII kal. Scottus revectus ad navem canibus est. Quum postero die illa profectura esset ad sedes hominum, totum diem insumpsit ad scribendas epistolas et ad constituenda quae mandarentur nautis. Hora post meridiem quinta, egreditur ex navis. Paulo ante omnes nautas convocatos postremum salutaverat, et pro summis eorum meritis collaudayerat. Illi ex animo iusserunt valere. Discedentem cum sociis Ponting retinet, ut et viros et iunctos equos, et iunctos canes camera excipiat. Nullius unquam navis, inquit Scottus, coniunctioribus animis convectores fuerunt. Ad unum omnes praese se ferebant insignem fortitudinem, speroque rem eos, qua hoc mereant studio, gesturos esse felicite. Deus optimus praeservet eos incolumes!

Tum vero onera advecta navi perferri oportebat in aequoream Rossi glaciem. Quod Armitage promontorii glacies tenuior esse videbatur, Scotto in anfractum versus orientem, ut procederetur, placuit adhuc sollicito, quantum iungi bestiis posset ponderis, praesertim quum unus ex mannulis mancus esset et priore die canes nimium defatigati essent vehendo. His vix satis futura, quae darentur, diebus singulis grammata trecena quinquagena placentarum. Aktison profectionis tempore cubabat laborans ex calce. Ceteri socii accesserant pridie ad casam Discovery et nuntiaverant aegre effodi posse, sed magnam se in ea repperisse copiam bis cocti panis et butyrum et chocolatum, gratam sane copiam alimentorum, si casu serius, quam esset constitutum, essent reversuri.

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI, Ep. Porphyreonen,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.
Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS